

TÜRKİYE'DE MUHASEBE EĞİTİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ ve GELECEĞE BAKIŞ

Mehmet Yazıcı¹

Türkiye'de muhasebe eğitiminin tarihsel gelişimini, Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki dönem olarak, ele alıp öz olarak anlatmak ve muhasebe eğitiminin geleceğine bakış olarak da kimi düşüncelerimi aktarmak istiyorum.

Muhasebe eğitiminde, Cumhuriyet dönemine kadar, 1883 yılında kurulmuş olan İstanbul Hamidiye Ticaret Mektebi Alisi'nin büyük etkisi olmuştur. Bu Mektebin amacı, özel kesim için muhasebe ve diğer işletme, ticaret, finansman gibi alanlarda eleman yetiştirmektir. 1859 yılında kurulan Mektebi Mülkiye de vardı, ancak bu Kurumun ana amacı devlet için personel yetiştirmektir.

Kuruluşundan sonra İstanbul Hamidiye Ticaret Mektebi Alisi, değişik adlarla eğitim hayatına devam etmiştir.

Ulumu Aliye-i Ticariye Mektebi, Ticaret Mektebi Alisi, Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi ve 1959 yılında İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi adları ile muhasebe eğitiminde öncü olmuştur. Üniversitelerde de, iktisat fakülteleri ve benzeri fakültelerde, siyasal bilgiler fakültelerinde muhasebe dersleri okutuldu. Ayrıca orta öğretimde, ticaret liselerinde de okutuldu. 1982 yılında iktisadi ve ticari ilimler akademileri üniversitelere dönüştürülmüş olup, bunların iktisadi ve idari bilimler fakülteleri, işletme fakülteleri gibi birimlerinde muhasebe eğitim devam etmektedir.

Cumhuriyet döneminden önce, Türkiye'de işletmelerde muhasebe uygulaması vardı. Bu uygulamalar daha çok yabancılar tarafından yapılıyordu. Bu yabancılarda, muhasebe eğitimini genellikle kendi ülkelerde alan kişilerdi. Bunların arasında, Türkiye'den gidenlerde olurdu. Bazı kişilerde, Türkiye'de mevcut ticaret okullarında aldıkları eğitimle bu işleri yapıyorlardı.

Cumhuriyet kurulduktan sonra, Atatürk iktisadi devlet kuruluşlarına önem verdi, bunları kurmaya ve süratle sayılarını artırmaya başladı. Bunlardan biri Sümerbank idi. Diğerleri Etibank idi. Sümerbank'ta muhasebe sistemleri, başta Almanya olmak üzere, diğer bazı Avrupa ülkelerinden gelen muhasebe uzmanları tarafından kuruldu. Sümerbank, muhasebe eğitiminde, muhasebe uygulamasında, diğer iktisadi devlet kuruluşlarına ve özel kuruluşlara örnek oldu, bunlara öncü oldu.

¹ Prof.Dr.(E), Karadeniz Teknik Üniversitesi - Davetli Konuşmacı / Invited Speaker

Sümerbank muhasebe açısından, bütün iktisadi devlet kuruluşlarına rehber olduğu gibi özel sektöre de örnek oldu. Buradan yetişen muhasebeciler, özel sektör kuruluşlarına geçerek oraların muhasebe sistemlerini oluşturdu. Oralara da Sümerbank'ta öğrendikleri sistemi aktardılar. Böylece Sümerbank hem eğitim, hem de uygulamada öncü oldu, muhasebe sisteminin Türkiye özel sektörde yaygınlaşmasına örnek oldu.

Sümerbank'ın muhasebe sistemi, büyük işletmeler için yapılmıştı, bu nedenle Türkiye'de o günlerdeki çoğunluğu oluşturan küçük işletmelere uygulaması zordu.

Sümerbank'ta, öteki iktisadi devlet kuruluşlarında uygulanan hesap planı, Almanya ve diğer Avrupa ülkelerinde alınan fikirlerle oluşturulmuştu, uygulama güçlükleri ile karşılaşılıyordu. Özel kesimde de bu sistem büyük ölçüde uyarlanmış ve uygulanmakta idi, ancak uygulama sorunları bu kesimde de vardı. Bunun revizyonu gereksinimi ortaya çıktı. 1963 yılında, İktisadi Devlet Teşekküllerini Yeniden Düzenleme Komisyonu (İDTYDK) kuruldu ve bu Komisyon, hesap planı çalışması başlattı. Amacı iktisadi devlet teşekküllerinde ve özel sektörde uygulanabilir tekdüzen hesap çerçevesi yapmaktı. Uzun yıllar süren çalışmalardan sonra 1968 yılında Tekdüzen Genel Hesap Planı adı altında bir hesap çerçevesi kabul edildi ve yayımlandı. Bu hesap çerçevesi İktisadi Devlet Teşekküllerinde kullanılması zorunlu kılındı. Özel sektörde, bu hesap çerçevesinden büyük ölçüde yararlandı. Ancak bu Tekdüzen Genel Hesap Planı'nın özel sektörde uygulanma zorunluluğu yoktu.

Türkiye'de muhasebe ve denetim mesleği de henüz yasal düzene kavuşturulamamıştı. Uzun çalışmalardan sonra 1989 yılında Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Müşavirlik Kanunu kabul edildi. Bu Kanun çıkınca, özel sektör için tekdüzen hesap planı gereksinimi ortaya çıktı.

Maliye Bakanlığı (Hazine ve Maliye Bakanlığı), özel sektörün gereksinimini karşılayacak yeni tekdüzen hesap planı yaparım ve bunu zorunlu kılarım görüşü ile , yeni tekdüzen hesap planı çalışmaları başlattı. 1992 yılında, uygulanması zorunlu Tekdüzen Hesap Planı yayımladı. Ancak bu Tekdüzen Hesap Planının, hemen hemen İDTYDK nun Tekdüzen Genel Hesap Planının benzeri olduğu dikkati çekti. Bu Tekdüzen Hesap Planı (THP) bugün kadar uygulanana geldi, halende uygulanmaktadır. Ancak bu plana karşı önemli eleştiriler de yapılmaktadır.

Bu THP zorunlu olarak kullanılmakta iken, 1957 tarihli eski Türk Ticaret Kanunu yerine, 2012 yılında yeni Türk Ticaret Kanunu kabul edildi. Bu Kanunda, uluslararası muhasebe standartlarının uygulanmasını benimsedi. Bu standartların uygulanması ile, THP yetersizliği daha da orta çıktı.

Her iki kanunun gereksinimlerini karşılayacak ortak bir THP çalışmaları başlatıldı. Bu çalışmalar halen sürdürülmektedir. Hesap planlarındaki bu uyumsuzluğun, muhasebe eğitimine de olumsuz etkisi olmaktadır.

Muhasebe sistemi oluşturulmasında, tekdüzen hesap çerçevesinin önemi, bu gelişmelerde ortaya çıkmıştır. Sümerbank'tan başlayan hesap planı serüveni, İDTYDK'da, sonra Maliye Bakanlığı (Hazine ve Maliye Bakanlığı) THP, Türkiye Muhasebe Standartlarında yerini almıştır.

Böyle önemli bir konuda, benimde Tekdüzen Hesap Çerçevesi (THÇ) çalışmam ile Türkiye'deki muhasebe eğitimine katkı olmuştur. Şöyle ki: Avusturya'da doktora yaptım. Bu

çalışmaları yaparken, tekdüzen hesap çerçevesi fikrim oldu, bunun işletmelerin muhasebe örgütlenmesi için ve kamu otoriteleri tarafından bunları denetimi için gerekli olduğunu anladım. Doktoramı tamamladım, Türkiye'ye döndüm. İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde öğretim kadrosuna katıldım. Bu kurumda, THP konusunu, doçentlik tezi olarak hazırlamaya karar verdim. Sonuçta Türk İşletmelerinin Tekdüzen Hesap Çerçevesi Üzerine Bir Öneri (THÇ) adlı doçentlik tezimi tamamladım. THP ismi, benim doçentlik tezim ile muhasebe literatüründe yerini almış oldu. İDTYDK'nun Tekdüzen Genel Hesap Planı ve Maliye Bakanlığı (Hazine ve Maliye Bakanlığı) THP isimleri, benim bu doçentlik tezimden alıntılandı. Bugün THP ismi, muhasebe eğitime ve uygulamalarına yerleşmiştir.

Her şeyin bir gelişimi olduğu gibi muhasebenin de bir gelişimi vardır. Gelişimin ise sonu yoktur. Bilim sürekli gelişim halindedir. Muhasebenin geleceği içinde hem akademik olarak, hem de uygulamada, muhasebenin önemli olduğu, dünyadaki gelişmelere uygun olmak zorunda olduğu görülmektedir. Türkiye 'deki muhasebe alanındaki gelişmelerinde dünyadaki gelişmelere uyumlu hareket ettiği anlaşılmaktadır. Bilgi teknolojilerindeki süratli gelişim, muhasebe eğitimini ve uygulamasını da derinden etkilemekte ve yeniden oluşturmaktadır.

Muhasebe konusunda bilimsel olarak ve uygulamada daha çok işlerin olduğunu belirtmek isterim.

Prof. Dr. Mehmet Yazıcı